

Motion till riksdagen

1987/88:Kr507

av Elver Jonsson m. fl. (fp)

om folkrörelserna och samhället

Folkrörelserna har betytt mycket för utvecklingen av demokratin i Sverige. Knappast i något annat land har idébundna folkrörelser varit så betydelsefulla för genomförandet och förankrandet av demokratin som just i vårt land. Demokratins genombrott kan i mycket ses mot bakgrunden av arbetet i folkrörelser.

På område efter område har folkrörelserna drivit på i reformvänlig riktning. Arbetsmetoden kan sägas vara den konstruktiva protesten. Folkrörelsernas folk har pekat på brister i samhället, men de har också visat vägar att förbättra sociala och andra förhållanden.

Barn, ungdomar och vuxna har i föreningar fått lära sig samarbete. Man har fått utlopp för initiativlust och idealitet. Gemensamt har man kunnat verka för det man varit övertygad om. Det sätt på vilket folkrörelser arbetar ger den enskilde medlemmen mycket i form av gemenskap, personlig utveckling och konstruktiv tillvaro. Man kan själv avgöra sina insatser.

Med folkrörelser menar vi här sådana rörelser som bär upp en idé och önskan hos medlemmarna att på olika sätt förändra samhället. När man talar om Sverige som ett "organisationssamhälle" inkluderas därtill ett mycket stort antal ekonomiska intresseorganisationer, tillkomna för att på olika sätt främja medlemmarnas ekonomiska intressen. Antalet sådana organisationer är numera mycket stort, och många av dem utmärks av uppgiften att förhandla med andra intresseorganisationer. De ideella folkrörelsernas roller skiljer sig väsentligt från intresseorganisationernas, och de senare faller utanför det vi behandlar i denna motion.

Den statliga folkrörelseutredning som lämnade sina betänkanden förra året har inte förmått eller velat göra en avgränsning mellan idéella och ekonomiska organisationer. Remissyttranden visar också att utredningen inte lämnat beskrivningar och förslag som skulle kunna få en bred uppslutning. Sveriges frikyrkoråd konstaterar i sitt svar att de undersökningar, beskrivningar, allmänna resonemang och värderingar som utredningen redovisat "är behäftade med så många felaktigheter och andra brister att de inte utgör en kvalitativt hållbar grund för en kommande proposition".

Frikyrkorådet menar att staten har behov av en officiell avgränsning av folkrörelsebegreppet.

Utredningen har dock inte gett det underlag som vi förväntade oss för denna officiella definition. Utredningen har i stället, mot de givna direkti-

ven, förskjutit utredningsarbetet till att bli en allmän föreningsutredning. Vår förhoppning är att remissbehandlingen av utredningens förslag i detta läge ska erbjuda ett tillräckligt underlag för definition av folkrörelsebegreppet.

— — —
Risken är att utredningen genom att avstå från folkrörelsebegreppet men ändå kalla sig folkrörelseutredning bidrar till en ytterligare uttunning och exploatering av folkrörelsebegreppet. Genom att utredningen avstår från en egen definition av folkrörelsebegreppet kommer man i praktiken att fästa alltför stor vikt vid yttre juridiska former (förening, organisation) i stället för vid de innehållsliga kvaliteterna.

Frikyrkorådet menar att utredningen alltför lättvindigt beräknar styrka och attraktion efter kvantitativa mått och just nu aktuella tillväxtsiffror utan att redovisa de många olika sätten inom svenskt organisationsliv att kvalificera vem som är medlem. Detta förhållande minskar uppmärksamheten på det i samfunds- och organisationslivet vi bedömer som minst lika angelägna att beakta — aktivitet, innehåll, indämässiga sammanhang, tidsmässig kontinuitet, samverkan över generationsgränser m. m.

Inte heller behandlar utredningen frågorna om idéernas och ideologiernas betydelse och påverkningskraft genom och inom svensk folkrörelse. Detta framgår bl. a. av att när utredningen sammanfattar svenska folkets önsningar använder man sig av begreppet 'lockar medlemmar' och inte i någon punkt berörs frågan om målsättning och samhälls- och människosyn som något grundläggande.

I en motion till fjolårets riksmöte utgick vi till stor del från resultat från IOGT-NTO:s demokratiutredning, eftersom vi menade att denna på ett tankeväckande sätt behandlat folkrörelsernas roll inte bara för demokratiens framväxt utan också för att ge synpunkter vilken uppgift folkrörelserna även i framtiden har att ge människor träning i att samverka, fatta beslut och gemensamt driva det man tror på.

I denna motion vill vi särskilt ta fasta på synpunkter som frikyrkorådet fört fram, eftersom vi menar att där finns mycket av tankeväckande sammanfattningar och synpunkter. En inte sällan diskuterad fråga under senare år har varit om "gamla" folkrörelser tappat och om "nya" rörelser går helt andra vägar. Frikyrkorådets remissvar fäster blicken på det samband som finns mellan äldre och nya rörelser:

Kyrkorna uppfattar också utredningens resonemang om vinnare och förlorare som uttryck för ett fastlåst tillväxt- eller minskningstänkande. Folkrörelserna är inga isolerade storheter med absolut fasta kvantitativa beräkningsbara gränser utan lever i ett samspel med olika krafter, opinioner och strömningar i samhället. Detta samspel berör också relationen mellan folkrörelserna och nya föreningsbildningar. Många av de nyare ideologiskt grundade organisationsbildningarna — fredsrörelsen, miljörorelsen, Greenpeace, beståndsorganisationer, Amnesty International, solidaritetsgrupper m. fl. — rekryterar i stor utsträckning sina medlemmar från de traditionella folkrörelserna. Betydande grupper av kyrkornas medlemmar, inte minst ungdomar, är verksamma inom de ovan angivna organisationerna. Inte sällan fungerar t. ex. en lokal Amnestygrupp eller en fredsförening som en speciell aktivitet inom ett kyrkligt arbete.

Vi är övertygade att många av de nya rörelserna inte skulle ha samma styrka och framgång om inte folkrörelserna funnits och bidragit med värde-

ringar, organisationsteknisk erfarenhet, information, ekonomiskt stöd och utgångspunkt för rekrytering. Med andra ord, betydande inslag i kyrkornas undervisning och idévärld kommer till uttryck i nya och ständigt växlande organisatoriska former. Denna sammanflätning av idéer och organisationsformer i förändring och växelverkan är ur kyrkornas synpunkt mer intressant och avgörande än utredningens ensidigt statistiska och förenklade resonemang om förlorar och vinnare och om idéerörelsernas kris. En spegling av de här ovan påpekade förhållandena hade ur idéerörelsesynpunkt varit mer fruktbar.

I en situation med snabba kommunikations- och informationsvägar, nya vetenskapliga landvinningar, stor rörlighet hos den unga generationen och möten med nya kulturer, värderingar och livsstilar har formellt medlemskap för människor i anslutning till kyrkor fått en förändrad status. Så finns det t. ex. inom de "traditionella" svenska frikyrkorna ca 250 000 medlemmar medan man i regelbunden verksamhet når två till tre gånger så många, vilka inte är statistiskt noterade. Relationen mellan formella medlemmar och på andra sätt i verksamheter aktiva, har troligtvis genomgått förändringar under de senaste årtiondena "till förmån för" de som inte är medlemmar.

Frågor kring våld och hur ungdomar får meningsfulla mål har fått ökad aktualitet. Idrottsrörelsen brukar anges som en av de kraftfullaste positiva faktorerna i sammanhanget. Men över huvud kan sägas att ju mer ungdomar engageras i föreningsverksamhet, desto mindre blir riskerna för destruktiva aktiviteter.

Varje folkrörelse arbetar utifrån sina förutsättningar och sina mål. De bidrar på detta sätt till mångfald och variation. Det kan aldrig vara statens uppgift att söka styra vad folkrörelserna bör göra. Tvärtom kan man säga att det blir ett bättre samhälle, ju mer människor får tillfälle att utveckla sina egna intressen och egna engagemang.

För svenskt bistånd har frikyrkorna och frivilliga hjälporganisationer betytt oerhört mycket som pådrivare och föregångare. Genom egna insatser inom mission och hjälparbete har man i praktisk handling, inte minst inom sjukvård och utbildning, haft stor betydelse. Resultatet per satsad krona är genomgående mycket hög i frivilligt arbete. Missionen och frivilligt hjälparbete har också betytt mycket som inspiration i svensk opinionsbildning för ökat svenskt bistånd.

Inom det sociala fältet gör folkrörelser stora insatser. Lewi Pethrus-stiftelsen, frälsningsarméns sociala arbete och RIA-verksamheten är välkända exempel. Den tid är nu förhoppningsvis förbi då många på fullt allvar hävdade att all vård ska bedrivas i offentlig regi. Misstänksamheten mot LP-stiftelsen var länge påtaglig på många håll — men behandlingsresultaten är så goda att motståndet successivt minskat. Vi hoppas slippa uppleva på nytt det som hände när socialstyrelsen beslutade att halvera sitt bidrag till LP-stiftelsen med motiveringen att stiftelsen fått motta så stora summor i form av frivilliga gåvor.

Folkrörelsernas villkor

Det är svårt att tänka sig ett gott samhälle utan engagerade folkrörelser. Stat, landsting och kommuner har starka skäl att underlätta frivilligt arbete. Vi vill i detta sammanhang hänvisa till folkpartiets partimotion om av-

dragsrätt för gåvor till ideellt och humanitärt arbete.

Tyvär måste konstateras att statens stöd till folkrörelserna minskat. Stödet till organisationstidskrifterna har tagits bort. Ett motiv när detta stöd infördes var bl. a. att kompensera organisationerna för ökade portokostnader. I stället har portokostnaderna kraftigt ökat.

Folkrörelser upplever hur staten genom Penninglotteriet och Tipstjänst kraftigt utökat sin spelverksamhet i konkurrens med folkrörelsernas. Det är angeläget att beredningen av förslag till riksdagen med anledning av betänkandet "folkrörelsernas lotterier och spel" sker så att förslaget ger folkrörelserna reella möjligheter konkurrera med de statliga spelen. Det är viktigt eftersom de medel som folkrörelser får in genom lotterier och liknande har stor ekonomisk betydelse, särskilt om det reella innehållet i statliga bidrag urholkats.

Nyligen har kommit till vår kännedom att televerket nästan tredubblat kvartalsavgiften (till 1 200 kr. om året) för andra än privatpersoner. För industrier och företag har detta kanske begränsad betydelse, men för lokala föreningar kan en sådan kostnadsökning bli allvarlig genom att den går ut över möjligheterna att bedriva avsedd verksamhet. Någon redovisning om vad televerkets nya regler innebär i ökade kostnader för svenska folkrörelser har inte givits. Antingen bör mindre föreningar undantas från högre avgift, eller också bör staten kompensera folkrörelserna för kostnadsökningen.

Överhuvud bör stat och kommun inta en generös attityd till ideellt föreningsliv. Folkrörelserna betyder oerhört mycket för hur samhället utvecklas. Ett samhälle med starka folkrörelser är bättre rustat att möta sociala problem, att utveckla demokratin och att ge medborgarna möjligheter att förverkliga sig själva. Ett samhälle med vitala folkrörelser blir ett dynamiskt och öppet samhälle. Likriktning, byråkrati och opersonliga kontakter hotar om vi inte lyckas få många människor engagerade och aktiva, med många alternativ.

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om folkrörelsernas roll för demokratis utveckling och ett vitalt samhällsklimat,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samhällets stöd till ideellt arbete,
[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om telefonkostnader för lokala föreningar].

Stockholm den 26 januari 1988

Elver Jonsson (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)

Hans Lindblad (fp)

Lars Ernestam (fp)